

LÄRARHANDLEDNING

EIJA-LIISA AHTILA

Parallella världar

11.2–6.5 2012

Handledningen
riktar sig i första hand
till lärare i åk 7–9 och
gymnasiet

Eija-Liisa Ahtila, *Marie bebådelse*, 2010

INLEDNING

Våra lärarhandledningar formuleras alltid med grundskolans och gymnasieskolans läroplaner i åtanke. Där står bland annat att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse, att varje elev ska få utveckla sina möjligheter att kommunicera genom att samtala, läsa och skriva och att skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Skolan ska ge överblick och sammanhang och stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt uppmuntra dem att pröva egna idéer och lösa problem. Både de intellektuella och de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna ska uppmärksammas i skolarbetet.

I den här lärarhandledningen finns frågor och uppgifter som bland annat berör ämnena svenska, samhällskunskap, bild, biologi, psykologi, filosofi och religion.

Idé och produktion: Ylva Hillström

Texterna är baserade på den folder som produceras i samband med utställningen.

Mejla gärna synpunkter till y.hillstrom@modernamuseet.se

© Eija-Liisa Ahtila/BUS 2012

© 2012 Crystal Eye

TRIVSELREGLER FÖR SKOLOR NÄR DE BESÖKER MUSEET

VÄLKOMNA TILL MODERNA MUSEET! FÖR ATT BESÖKET SKA BLI SÅ BRA SOM MÖJLIGT, TÄNK PÅ FÖLJANDE:

ANSVAR FÖR GRUPPEN

Läraren ansvarar för klassen under besöket i museet. Vi rekommenderar att elevgrupper t o m högstadiet går tillsammans med lärare.

LÅSBARA SKÅP

Kläder och väskor kan förvaras i de låsbara skåpen som finns bakom Butiken. För att kunna låsa skåpen behövs en femkrona, som sedan kommer i retur.

SKOLMATERIAL

Använd gärna Moderna Museets lärarhandledningar (ladda gärna ner från www.modernamuseet.se) eller fråga museivårdarna om vägledning. Det finns skrivplattor att låna. Använd inte väggar eller skulptursocklar som skrivunderlag eftersom det blir märken. Använd endast blyertspennor i utställningssalarna om eleverna behöver teckna eller anteckna.

VAR FÖRSIKTIG I SALARNA

Eftersom det är lätt att stöta till konstverk i salarna ska ryggsäckar, större väskor, paraplyer etc. lämnas i garderoben eller i förvaringsboxarna. För att inte riskera spill på konstverk får man inte dricka eller äta i salarna eller i korridoren utanför. Rör er lugnt i salarna. Visa hänsyn till pågående visningar. Grupper under ledning av Moderna Museets personal har företräde i utställningssalarna. Använd gärna de hopfällbara svarta pallarna som finns i museet men bär dem försiktigt så konsten omkring inte skadas. Kom ihåg att sätta tillbaka pallen på ställningen.

VARFÖR FÅR MAN INTE RÖRA KONSTEN?

Det är inte tillåtet att röra vid konstverken. Att försiktigt ta på något verk innebär stora skador genom att saltet och fettets på fingrarna alltid orsakar märken på alla material. Museets uppdrag är att bevara konstverken för kommande generationer av museibesökare.

VAR KAN VI ÄTA MATSÄCK?

Matsäcksplats finns vid entrén på sjösidan (plan 1). Kom ihåg att lämna platsen i gott skick. Ingen förtäring i salarna.

FOTOGRAFERING

Det är tillåtet att filma och fotografera (utan blix och utan stativ) i utställningssalarna. Upprepade blixtar är inte bra ur bevarandesynpunkt och är allmänt störande för andra besökare. Stativ är ett riskmoment vad gäller hanteringen.

MUSEIVÄRDAR

Under ert besök på Moderna Museet kommer ni att träffa museivårdar i informationsdisken eller i utställningarna. Vänd er gärna till dem om ni har frågor om konstverk, utställningar, program eller vill lämna tips och synpunkter.

INTRODUKTION

Eija-Liisa Ahtilas filmiska installationer öppnar upp olika upplevelsevärldar. Ahtila är en egensinnig berättare i rörlig bild. Hon lyfter och levandegör frågor om vad det faktiskt är att vara människa, och om hur vi kan se bortom det egna perspektivet. Utgångspunkten i hennes verk är ofta en känsla av osäkerhet. Det kan handla om avstånd i tid och rum, sviktande mentala tillstånd eller glidande identiteter. Ahtila vill göra betraktaren medveten om hur allas vår upplevelse av omvärlden både bestäms och begränsas av våra sinnesupplevelser.

Fascinationen över filmen som teknik och medium är genomgående i Ahtilas konstnärskap. Hon vrider och vänder på filmmediets själva hörnstenar och leker med ett traditionellt filmberättande. Hur kan filmen berätta med verktyg lånade från måleriet, reportaget eller poesin? Ahtila sätter fingret på hur lätt vi förleds att tro på världen som den ser ut genom linsen.

Eija-Liisa Ahtilas arbetsprocess börjar ofta i skrivandet. Insamlad information kring ett ämne vävs samman med fiktiva inslag och referenser till komplexa och mångbottnade berättelser. Produktionerna är omfattande, med filmteam och skådespelare. Filmerna upplever man antingen som stora rumsliga installationer med flera projektioner, eller som biografvisningar på filmfestivaler runtom i världen.

I sina senare verk berör Ahtila vår relation till djuren, delvis influerad av den radikale biologen Jakob von Uexküll (1864–1944). Han har beskrivit studiet av andra arter som "utflykter till världar utanför vårt vetande". Eija-Liisa Ahtila möjliggör upplevelsen av en mångfald sådana samtidigt men parallella världar.

Me/We, Okay, Gray, 1993

Me/We, Okay, Gray

Me/We, Okay, Gray består av tre separata filmer som bara är nittio sekunder vardera. I ett rasande tempo flödar orden och bilderna över duken. Berättelserna som skymtar fram är kompakta och kräver en alert betraktare. Inte minst eftersom det i vissa partier råder osäkerhet kring exakt vem det är som talar. Vi ser olika personer men hör en och samma röst, eller omvänt – flera röster talar genom samma mun. I verket *Me/We* speglar en självupptagen fader sig själv och sitt liv genom sin fru och dotter. I *Okay* ställs frågor kring genus när det vi ser krockar med det vi hör och ger oss motstridig information. En kvinna rör sig i ett rum medan hon berättar om en våldsam sexuell relation där åtrå och hämningar växlar. Det finns inslag av något djuriskt, vilket förstärks av att kvinnan säger sig önska att hon vore en hund som kunde skälla och bita allt som rör sig. I *Gray* hör vi ord som tryckvåg, strålning och cesium när tre kvinnor talar om en kärnkraftsolycka. De befinner sig i en industrihiss och vi förstår att en katastrof har inträffat. Vart än hissen är på väg är det tydligt att det inte finns något hem att återvända till.

Diskussionsfrågor och uppgifter

Undersök hur radioaktiv strålning fungerar och hur det påverkar levande organismer.

Diskutera vad som kännetecknar reklamens estetik. Vad i *Me/We, Okay, Gray* påminner om reklam och varför?

Gör en egen 90 sekunders film med hjälp av en smart-phone. Börja med att skriva en enkel berättelse som får ligga till grund för filmen. Prova att låta ett ljudspår komplicera och komplettera bilderna.

Fiskare/Etyd nr 1, 2007

Fiskare/Etyd nr 1

Det franska ordet *étude* betyder en kort komposition för ett soloinstrument, ämnad som en övning. Filmen skildrar hur några lokala fiskare försöker övervinna den starka vinden och de stora vågorna för att ta sig ut på havet med sin båt. De oupphörliga försöken, som slutar med att båten kapsejsar, påminner om Sisyfos ansträngningar i den grekiska mytologin. Enligt myten tvingar gudarna Sisyfos att rulla ett stenblock upp för en kulle om och om igen. Varje gång han når toppen rullar stenen ner på andra sidan. Författaren Albert Camus använde Sisyfosmyten som metafor för det mänskliga livets avsaknad av högre mening.

Eija-Liisa Ahtilas film är inspelad i Västafrika i ett område där många försöker immigrera illegalt till Europa i hopp om en bättre framtid. Filmen väcker tankar om hur livet i stora delar av världen ännu präglas av en lång historia av att ha varit underkastade en främmande kolonialmakt.

Diskussionsfrågor och uppgifter

Ta reda på vad begreppet kolonialism står för.

Undersök när kolonialismen nådde sin höjdpunkt. Hur har världskartan förändrats efter den tiden, i stora drag?

Fördjupa er i ämnet och sammanfatta några huvuddrag i postkolonial teori med hjälp av sökningar på nätet.

Bönetimmen, 2005

Bönetimmen

Verket *Bönetimmen* bearbetar ämnen som död, sorg och förlust. Startpunkt och klangbotten är konstnärens hund Luca, som insjuknade och dog i cancer. *Bönetimmen* inleds med en vinterstorm i New York i januari och slutar i Benin i Västafrika 11 månader senare.

Verket skiljer sig från andra verk av Eija-Liisa Ahtila genom att följa ett kronologiskt berättande, något som kan förklaras av att den skildrar händelser som ägde rum i konstnärens liv under ett visst år. Hon har själv beskrivit hur saker det året tycktes ske utpräglat kronologiskt, som i ett pärlband, där en händelse hängde ihop med och ledde fram till nästa. Berättelsen bärs fram av dokumentärt videomaterial men också genom konstruerade situationer. Saknaden efter Luca förmedlas genom olika landskap och årstider.

Berättarrösten, som också är filmens ”jag”, talar om hur hon och hunden under sina vandringar delade sinnen för att utforska omgivningen. Hon känner

sig avskuren och främmande inför föremålen som omger henne.

Hela verket genomsyras av melankoli förmedlad i bild och ljud; den katolska kyrkans klockor i gryningen, hundarnas ylande i Benin, och inte minst i den ödesmättade ”Lhasa’s Small Song” som berättarrösten sjunger i slutet av verket.

Diskussionsfrågor och uppgifter

Skriv en fiktiv eller verklighetsbaserad berättelse om förlust. Fundera över vilka bilder, landskap och ljud som skulle kunna passa till din historia.

Horisontal, 2011

Horisontal

Horisontal kan ses som ett horisontellt porträtt av en gran. Det höga trädet är filmat i sex delar som sedan genom sex skilda projektioner smälter samman till en enhet. Vi ser att granen lever olika liv i sina olika delar. Ett nära jorden vid den vindstilla skuggiga marken och ett annat uppe i toppen där de glesa grenarna rör sig i vinden, nära himmelsljuset. De filmade bilderna gör det möjligt att se granen på ett sätt som vi inte skulle kunna i naturen.

Horisontal växte fram ur arbetet med verket *Marie Bebådelse*, där vissa scener spelades in i ett skogsparti. Eija-Liisa Ahtila insåg under arbetet hur svårt det var att avbilda ett träd på film, på grund av filmrutans begränsning. Alltsedan renässansen har människan trott sig inta en central position i världen, en position som i konsten uttrycks med hjälp av centralperspektivet. *Horisontal* får oss att fundera över hur vi ser på oss själva och på vårt förhållande till naturen.

Diskussionsfrågor och uppgifter

Gör en mood board över granar! Var växer de, vad symboliserar de för dig, i historien och i litteraturen? Vilka olika färgnyanser kan du hitta i en gran? Associera fritt och skriv, rita, klistra, komponera eller citera!

Byt perspektiv! Hur kan världen te sig från ett barns horisont? Prova att uppleva en del av en lektion med ögonbindel, eller med hörselskydd. Undersök hur världen ser ut om man står på stolen i stället för att sitta på den?

Fördjupa er! Eija-Liisa Ahtila intresserar sig för så kallade posthumanistiska teorier som ifrågasätter människans dominerande position i världen. Ta reda på mer om dessa tankegångar med hjälp av nätet eller biblioteket och diskutera det ni läser. Vilka negativa konsekvenser får människans syn på sig själv som den högst stående varelsen på jorden?

Var är var?, 2008

Var är var?

Utgångspunkt för *Var är var?* är en fallbeskrivning ur en bok av Frantz Fanon, skriven i samband med det fransk-algeriska kriget under 1950-talet. Där beskrivs hur två algeriska pojkar, 13 respektive 14 år gamla, mördar sin jämnåriga lekkamrat. De hämnas en massaker som ägde rum i staden Meftah 1954, då fyrtio algeriska män avrättades av fransmännen. Händelserna, massakern och pojkarnas mordhandling, berättas i fragment och vävs ihop med berättelse om en kvinnlig medelålders poet i dagens Finland som skriver om mordet. Poeten försöker hantera de moraliska frågorna bland annat genom att samtala med en präst. Döden själv agerar poetens vägvisare och vissa sekvenser i filmen förläggs till en teatralisk, scenliknande miljö. Händelserna utspelar sig på olika geografiska platser och vid olika tidpunkter. De olika berättelserna läggs i lager på lager. Vissa av händelserna kilas in i en tid och ett rum där de ursprungligen inte hörde hemma. Plötsligt dyker de algeriska pojkarna upp i poetens swimmingpool och ett skott som avlossas i Algeriet tränger in i poetens arbetsrum.

Diskussionsfrågor och uppgifter

Samtala om händelsen i Algeriet som filmen utgår ifrån. Hur framställs den i Ahtilas verk? Hur skulle man kunna beskriva den händelsen ur ett annat perspektiv?

Skriv ett filmmanus utifrån två existerande berättelser – noveller, dikter, en del ur en roman eller en serietidning – och låt berättelserna vävas ihop och gå in och ut ur varandra. Diskutera vad som händer med originalberättelserna. Vad förändras av ingreppen och hur kan den nya historien tolkas?

Marie bebådelse, 2010

Marie bebådelse

Marie bebådelse är den bibliska berättelsen om hur ängeln Gabriel visar sig för Maria och berättar att hon är utvald att föda Guds son. I Eija-Liisa Ahtilas installation ser vi hur en grupp kvinnor förbereder sig och repeterar inför framförandet av en pjäs som iscensätter den bibliska händelsen. Bebådelsemotivet förekommer ofta i ungrenässansens måleri enligt vissa bildmässiga konventioner. De närmast schematiska kompositionerna finns också med i pjäsen, där Marias förskräckelse över ängelns budskap eller hennes ödmjuka knäböjande inför sitt uppdrag, tydligt gestaltas med hjälp av gester.

I *Marie bebådelse* leker Ahtila med olika perspektiv. Från renässansens centralperspektiv till de medverkande djurens utblickar. Tidigt i verket får vi exempelvis ta del av en korps utgångspunkt. De mänskliga aktörerna i Ahtilas verk är, med undantag av två personer, amatörer. De är klienter från Helsingfors diakonissanstalt och har levt ett utsatt liv. Ahtila har låtit personerna agera spontant i verket, och på så vis bidra med sina egna erfarenheter och sin egen fysiska

närvaro. Det ger en dokumentär kvalitet där manuset mest är en struktur och konstnären tar till vara det som bara händer i rummet. Där uppstår en spänning mellan det vardagliga och det mirakulösa.

Diskussionsfrågor och uppgifter

Undersök om det finns scener som motsvarar Bibelns bebådelsescen i andra religioner? Likheter och skillnader?

Resonera om hur en och samma situation kan upplevas ur olika perspektiv. Måla upp en trafikscen på ett papper, i datorn eller i fantasin. Inkludera en korsning med trafikljus, några bilister, en ambulans, en katt, några barn, cyklister och joggare. Sätt dig in de olika individernas perspektiv.

Spela teater! Utgå från ett manus eller drama (sök på bibliotek eller nätet!), spela upp scenen och prova sedan både att byta roller med varandra. Diskutera era upplevelser.

Huset, 2002

Huset

Installationens huvudperson Elisa kommer med bil till en stuga vid en sjö, omgiven av träd. Berättarrösten ger en exakt beskrivning av huset. Därefter tycks den objektiva, abstrakta redogörelsen övergå i vad som brukar kallas för det ”subjektiva perspektivet”, det vill säga det som Elisa faktiskt kan se och förnimma från ett visst ställe. Det börjar ske märkliga saker; bilen rullar av sig själv och huset blir ostadigt. ”Bilen höll sig inte riktigt där jag parkerat den i trädgården i dag, utan följde med mig in. Jag parkerade den i trädgården precis som vanligt, men ljudet har lösgjort sig från den. Jag vet inte var bilen faktiskt befinner sig”, kommenterar berättarrösten.

De hallucinatoriska upplevelser som Elisa återger framställs genom filmens klippning. Hon tycks vara i två rum samtidigt, det ena uppbyggt av bilder, det andra av ljud. ”Jag drar för gardinen så att det blir mörkt... då ser jag inte att ljudet inte stämmer överens med där jag befinner mig.” I *Huset* åskådliggörs hur huvudpersonen Elisass förhållande till omgivningen påverkas av en psykos där jagets gränser luckras upp.

Husets kollaps får sin motsvarighet i Elisass sönderfallande psyke. Verket är baserat på diskussioner och intervjuer som konstnären har gjort med kvinnor som har erfarenhet av att genomgå psykos.

Diskussionsfrågor och uppgifter

Diskutera! Hus har många gånger använts som en metafor inom psykologin. Vad är en metafor? Hur skulle ett mänskligt psyke metaforiskt kunna motsvaras av ett hus? Utgå från psykologins terminologi (exempelvis id, ego, superego) eller resonera fritt tillsammans.

Ta reda på vad en psykos innebär och vad det finns för olika behandlingsformer. Punkta upp några för- och nackdelar med olika terapier och andra behandlingar inom psykologins område.

Analysera hur Ahtila rent visuellt frammanar känslan av en psykisk kollaps i *Huset*.

